

Görüşler Düşünceler

Okuyucularımızın «Görüşler - Düşünceler» de yer almasını istedikleri yazılarını
TJK. - P.K. 464
(Yeryuvarı ve İnsan - Görüşler)
Kızılay - ANKARA
adresine göndermelerini rica ederiz.

Yerbilimlerinin Eğitim ve Uygulamasında Kopukluk

Uygur düzeye erişmede kişilerin aşağıdan yukarıya baskısı, sosyal anlayışta gereksinimleri karşılamakla kendini görevlendirmiş yönetimin yukarıdan aşağıya yaptırımı kalkınmada planlamayı benimsetmiştir. Gelişmemiş, gelişmekte ve gelişmiş ülkelerin sorunlara getirdikleri yöntemler eşitli bulunsa da, uygulamada alınan sonuçlar kişi ve toplum yapısına, tutuculuk veya ilericiliğe, düşünden eyleme geçiş becerisine, kamu ve özel kesim niteliğine, kültür kalıtımına, güdümlü - gönüllü işlerliğine, vb.ve bağımlı gelişir. Kamu bilincinin geliştiği ülkelerde «yarım hazırlama» önde tutulur; kendini kalkındırma yeğlenir.

Çağdaş yaşantıda yeraltı zenginliklerinin payı 2/3 olduğundan, bunları açınlayıp yarara yönelen «yerbilimleri» yeni yöneliş içindedir. Akademya - endüstri yeniden örgütlenmektedir.

Kalkınmada arı bilim alt yapısı ve bunun teknik ve teknoloji üst yapısı eşitli katkılarla gelişen ortak çaba olmuştur. Uzman yetiştiren üniversite, uğraşını bu uzmanlarla yürüten endüstri ve denetçi - yaptırıcı devlet arasındaki yardımlaşma kökleşmiştir. Örneğin transistor, penisilin, laser, petrol, radyoaktifite, gibi buluşlarla zenginleşen endüstri başı çeken bir erk kazanmıştır. Örneğin üniversite - endüstri ilişkisi, ikinciye kaymıştır; ancak endüstrinin can damarı üniversitenin bütçe yetmezliği, yetiştirdiği eleman niteliği zararına olduğundan endüstrinin kay-

nağının kuruması tehlikesi belirmiştir. Çareler her bir ülkeye özgü bulunduğundan, sorunların ülke gerçeklerine uyarlığı aranır. Yine de kimileri, örneğin İngiltereyi bile beyin göçü'nde tasalandırmaktadır. En varlıklı ülke Amerika'da bile üniversiteler, daha çok paralı endüstriye kayma yüzünden öğretim üyesi darlığına düşmüş, artagiden öğrenci sayısı nedeniyle televizyonla öğretim gibi bir verimsizliğe itilmiştir. Öğretim üyesi kaynağını oluşturan asistanların doktora aracılığıyla araştırmaya yönelmeleri, araç ve gereç darlığı, arazi yüksek hancamaları, kısıntılı kitaplıklar, vb. dolayısıyla sıkıntıları artagitmektedir. Özel kurumlar ise toplantı, gezi, yayın, vb. uğraşlarını esirgemezlikle sürdürebilmektedirler. Bir zamanların öğretim ve araştırmaya yönelik vakıfları, güncel yaşam zorlukları yüzünden zayıflamışlardır. Başka ülkelerde Tanrı Hayrına vakıflar henüz bilime yönelmemiştir ve bu gerçekleşse bile yetkin olamayacaktır. Böyle olunca, örneğin Amerika'da üniversitelere gelir kaynakları arayan uzman kuruluşlar belirmiştir. Başka ülkelerde Üniversiteler Bakanlığı, Devlet katında olanaklar bulma peşindedir.

Bu değişik yöndeki çözümler içinde Türkiye'nin seçeneği kendine yakışanı olmalıdır. Yerbilimlerinde nitel ve nicel çözümler özgül ve ivedi ele alınmalıdır. Yurtta MTA, DSİ, EİEİ, TPAO, TBTA, vb.nin varlıkları büyük olasılıklara gebedir. Bunlar ve gelişigiden endüstri kolları arasında ortak amaca yöne-

lik işbirliği kurulması zorunludur. Buralarda, bilimsel ve teknikçi karşıtlığına yol açılmamalı, amaca yönelik ortak çaba ortamı kurulmalıdır. Özellikle yurt kalkınmasına ve savunmasına yönelik girişimler, birbirlerini tamamlamalıdır. Herbirinin yetmezlikleri ile yoksullukları, öbürlerinin varlıklarıyla bütünlenmelidir.

Varlıklı ülkelerde kurumlarla kuruluşlar arasında habersizlik, ikileme, bencil davranış ve üstünlük savı yoktur; dev projeler için devletler arası ortak çalışma ve bütçe olanakları sağlanmıştır. O kadar ki araştırma ve araştırmacı dış satımıyla umulmadık kazançlar sağlamaktadırlar.

Yerbilimleri öğretimi çevreye en yakın olduğundan ne salt öğretim ve ne de bidüze peşinde gidilmemelidir. Herbir yerbilimin bir tutumu olmalı, yönelişini yeteneklerine ve süreli programlara bağlanmalıdır. Herbirinin kişiliğine olanak tanınmalıdır. Artık öğretimde araştırmacı yetiştirildiğinden, öğretim-araştırma dengesi korunmalı, biri öbürü zararına işlerlik kazanmamalıdır. Araştırmanın özellikle çok pahalı araç ve gereçlerle yürütülmesi, üniversitelerin bunu yüklenememesi, yönelişlerin değişik olması nedeniyle, Türkiye'de varolan uygulamacı kuruluşlar (MTA, vb.) ile etkin ve yetkin yardımlaşma öngörülmesi, ve ortaklaşa araştırma birimi kurulmasına gidilmelidir.

Bugün için bir öğrenci birkaç milyon liralık ve en azından 25 yıllık bir yatırımdır. Kayıpları önleme amacıyla kendilerini yerbilimlerine adanmış olanlar, ve daha çok Fen Lisesi çıkışı bulunanlar seçilmelidir. Öğretim - araştırma - uygulama eşit tutulacağından bir öğretim üyesi bir düzine kadar öğrenciyi etkin ve yetkin yetiştirebilir. Daha kalabalık dersler için yedekteki bir ikinci, üçüncü öğretim üyesi görevlendirilmelidir. Endüstri ve uygulama kurumu, adaylarından çok şeyler bekler : konudan haberi olma, iş beğenme, işbirlikli çalışma, kendini sürekli yetiştirme, yeniyeye yöneliş, girişkenlik, sorun çözme, kişilik, doğruluk, sosyal davranış, etkin ve yetkin sözlü ve yazılı sunku, vb. Örneğin bir petrol kuyusu 100 milyonlarca liraya mal olacağından kuyu delme sorumluluğu herhangi bir kişiye ve hele meslekten olmayanı bırakılmaz. Böyle bir elemanın yetişmesi için, onu görevlendirecek kurumun yetiştirici örgüte katkıda bulunması elbette gereklidir.

Yerbilimlerinde yurt sorunlarını örgütleyip izleyecek kadro ve yönetici kadro yetiştirilmelidir. Dıştan denetim, yerbilimleri kolları için verimsiz kaldığından, içten ve kendi kendini denetime olanaklar sağlanmalıdır. Böylece değişik personel arasında (jeolog, jeofizikçi, laboratuvarcı, sondajcı, tahlilci, vb.) bağdaşıklık ve etkin yardımlaşma kurulabilecektir.

Devlet kuruluşları ile endüstrinin özlemini çektiği nitelikli eleman, ancak meslekte çirak - kalfa - usta aşamasıyla sağlanabilir. Bu arada yönetici kadronun çekirdekten yeteneğe göre yetişmiş, mesleğine bağlı kimselerden oluşması zoru vardır. Henüz böyle

yetkin ve etkin kadro yerbilimlerinde, endüstride ve devlet kuruluşlarında işbaşında değildir. Örneğin yerbilimleri öğretim üyeleriyle özel ve kamu girişimleri arasında bağlantıyı kuracak Baş Jeolog henüz yetişmemiş veya yetişmesi yolu açılmamıştır. Bu kimse yükümlü bulunduğu bölümün, kuruluşun, yurdun ve öğretim kurumunun yeteneklerini bilir. Amaca vardırarak program bütçeyi hazırlar. Girişimi gerçekleştirecekleri seçer, örgütler, denetler ve gereksinimlerini giderir. Yerbilimcileriyle işbirliğini kendi kurar; fakat birlikte örneğin haritalama, kazı ve kuyu açımı, örnek derleme ve çözümleme, bilgi sayar kullanımı, jeofizik ve jeokimya katkısı, vb. gereksinimlerini örgütler, işlemeleri için olanaklar sağlar. Yine yöneticiler, çeşitli bölümlerin baş jeologları, ilgili uzman öğretim üyeleri, vb. birlikte yurt gereksinimlerinin geleceğe yönelik programlarını hazırlar, gerçekleştirmeleri için önerilerde bulunur. Bütün bunları meslekten olmayan «yönetici» ile başarma olanağı yoktur. En baştan uzman kadronun yetiştirilmesi, yerinde kullanılması, sürekliliği ve uzmanların bağdaşık iş ve güç birliğiyle sonuç alınabilir. Yetenekli seçimini meslekte deneyimli olan yapabilir.

Endüstri kolları da elemanlarından yararlandıkları öğretim kurumlarına gerçek yardımlarını örgütlemelidirler. Sorunları için yurttaki uzmanlara başvurma alışkanlığını edinmeli, sorun çözücü davranışı benimsemelidirler.

Yukarıdakiler denestirmeli olarak, eski deneyimler ışığında yeniden göz önüne alınınca, yerbilimlerinin ayrıcalıkları kendinden belli olur. Örneğin sağlıklı uğraşan hekim ile endüstri ham maddesi arayan jeolog arasında yetişme ve işlev bakımından pek bir fark yoktur, olsa olsa ilki ivedi değişen organizma ile uzun sürede gelişen doğa arasındadır; fakat karşıtlık yoktur.

Nitelik peşinde olma elbette bir haktır; fakat yetişme alanı dışında uğraşa itilme önlenmelidir. Uzman belli bir ortamın ürünüdür; bir gereksinimle yetişmiş ve kendini yetiştirmiştir. Henüz örgütlenmesi yurtta tamamlanmamış akademya pazarı doğru yönlendirilmelidir. Herhangibir uğraş sahibi ancak ayrıcalıklarla yönetiminden üstün olabilir; fakat yönetim varoldan çok üstün sonuçlar alabilir. Örneğin yurttan beyin göçü, ancak Devlet katında alınacak önlemlerle durdurulabilir, ve bunun bizde önlenmesi sanıldığı kadar güç ve pahalı değildir. Meslekte, kendi başına, danışman ve danışman kurulu özerk çalışmaları yolları açılmalıdır. Beklentilerin gerçekleşmesi, devlet yönetici kadrosuna yetkin ve yeterli sayıda yerbilimcinin yükselmesiyle olasıdır. Bu doğrultuda alınacak kararların yararları ancak bir süre sonra belirecektir. Geleceğin güvenceli evrimi yolunda girişimlerle yaptırımlar için meslekte deneyimlilerle danışılarak hazırlanması ilkesi benimsenmelidir.

İ. Enver ALTINLI